

Елена Цицковска

ВЛИЈАНИЕТО НА ПОЗНАВАЊАТА ОД ПРВИОТ СТРАНКИ ЈАЗИК ВРЗ ИЗУЧУВАЊЕТО НА ВТОРИОТ СТРАНКИ ЈАЗИК

ВОВЕД

Во овој труд ќе се осврнам конкретно на влијанието на англискиот јазик како прв странски јазик врз изучувањето на германскиот јазик како втор странски јазик.

На факултетот за туризам и угостителство - Охрид студентите задолжително изучуваат два странски јазика. Едниот јазик кој се смета за прв се изучува во сите 4 студиски години, додека другиот кој се смета за втор се изучува 2 студиски години, и тоа во III и IV година. За избор како прв јазик стојат англискиот и германскиот јазик на располагање. Тоа значи дека сите студенти, кои го избираат германскиот јазик како втор странски јазик, го изучуваат англискиот јазик како прв. Од фактот што наставата по англиски јазик уште од првиот семестар е организирана како продолжителен курс произлегува дека тие студенти изучувале веќе 10 години англиски јазик, т.е. 4 години во основното, 4 години во средното образование и 2 години на факултет.

Неспорно е дека врз изучувањето на германскиот јазик, покрај мајчиниот јазик, големо влијание има и англискиот јазик. Учењето на јазикот во голема мера стои под влијание на познавања, искуства, стратегии, техники на учење и структури на знаења. Значи стои под влијание на многуслонни искуства поврзани со учењето, кои студентот прво ги собрал при стекнувањето (а потоа и при употребата) на мајчиниот јазик, но се разбира и при учењето на претходно стекнатиот странски јазик, во случајов на англискиот. Искуства докажуваат дека учењето на вториот странски јазик, особено на почетокот, е под големо влијание на принципите на учење и на комуникативните навики стекнати во наставата на првиот странски јазик (Bausch, Das Lehren, 12-13).

1. Фактори на влијание

При организирањето на наставата на втор странски јазик треба да се земат предвид овој како и два дополнителни фактори како карактеристични за ваквиот вид настава.

1.1. Искусџва од ирвиоџ сџрански јазик

Наставата на вториот странски јазик мора да биде организирана така да се земе предвид она, што студентот веќе го стекнал при учењето и користењето на првиот странски јазик и со тоа позитивно да се искористи во учењето и комуникацијата.

Тука се разбира дека се потребни два предуслова, итоа:

- а) професорите кои предаваат германски како втор странски јазик (особено во почетната настава) треба да ги испитаат и да ги познаваат применетите методи во наставата на првиот странски јазик, материјалите и учебниците кои се употребувале и кои се употребуваат, како и да им се познати со нив поврзаните теми и користената терминологија;
- б) професорите треба да имаат соодветни познавања од англискиот јазик.

1.2. Развиени когнитивни сџоспособносџи

Во организацијата на наставата на вториот странски јазик треба да се земе предвид и друг важен фактор, а тоа е што таа започнува во еден период кога начинот на изучување на еден странски јазик треба да се поистовети со оној за возрасните. Тоа особено се однесува на развиените когнитивни способности,¹ како и на осамостојувањето на некои индивидуални однесувања при учењето, врз што исто може да има влијание првиот странски јазик (Weinert, Psychologie, 105-109).

1.3. Крајџок иџриод на настџава

Трет важен фактор во организацијата на наставата на вториот странски јазик е краткото време за изучување т.е. кратките, во случајов две студиски години, поради што исто така би било од предност користењето на стекнатите искуства и на знаењата од првиот странски јазик.

2. Сегашната настава

Најчесто наставата е така организирана што се применуваат истите цели и методи кои се применуваат во наставата на првиот

¹ Когнитивни способности се менталните способности, кои ги опфаќаат процесите на спознавање, мислење и зборување, т.е. сите процеси на примање, меморирање и применување на информации, процеси поврзани со човековото знаење (Schwarz, Einführung, 13-14).

странски јазик, така да ретко се користат стекнатите искуства од првиот странски јазик. Фактор кој ја отежнува работата се учебниците, кои воопшто не го земаат предвид првиот странски јазик. Тоа е чест случај и во цела Европа (Krumm in: Busch, Das lehren, 94). Единствен учебник до 1990 кој го зема предвид претходното познавање на странски јазик при изучувањето на германскиот јазик е ирскиот учебник за германски јазик „Wie geht's?“.²

Ако во наставата по германски јазик се земе предвид англискиот како претходно изучен странски јазик и неговото влијание врз германскиот, тогаш тоа е само во однос на негативното влијание, т.е. најчесто се фокусираат негативните продукти (пред сè интерференцијата), а многу ретко позитивните, кои го забрзуваат и го потпомогнуваат процесот на учење.

Тука се работи за т.н. „типични грешки“, такви се на пример:

- од лексичка гледна точка - грешки во употребата на некои зборови кои претставуваат „лажни парови“ т.е. зборови кои имаат слична звучна слика во двата странски јазика, но различно значење (*stay - stehen, become - bekommen, also - also* ⇒ **Sie standen dort für ein paar Monate. * Ich will Manager bekommen.*)
- од ортографска гледна точка - грешки се појавуваат особено во пишувањето на *sch* (спореди англ.: *shoe, ship, fish*, со гер.: *Schuhe, Schiff, Fisch*)
- од фонетска гледна точка - во германскиот јазик студентите не го изговараат /e/, ако се појави како графема на крајот на зборот затоа што тоа е случај во англискиот јазик (спореди англ.: *have, glove, drive* со гер.: *Dame, Handschuhe, fahre*)

Во една студија извршена од страна на R. Bausch (Bausch, Das Lehren, 24-26), во која се извршило испитување на 341 наставник по странски јазик како втор од повеќе европски земји, се наведува дека студентите постојано наново актуализираат елементи од првиот странски јазик во наставата на вториот странски јазик. Повеќето наставници забележуваат дека тоа се случува особено на почетокот на наставата, а покасно се намалува. Од студијата произлегува дека таквиот трансфер се сметал за непожелен, па затоа учениците не добивале поддршка па трансферот со тек на време се намалувал. Значи проблемот постои на ниво на цела Европа, каде скоро секаде се форсира учењето на повеќе странски јазици и во поново време и интегрирањето на горе наведените фактори во планирањето на наставата.

При одржувањето на вежбите забележав дека студентите самостојно, без да бидат наведени, користат феномени од англискиот

² Supple, S. et al., *Wie geht's Bd. 1*, Dublin 1988; *Bd. 2*, Dublin 1990.

како прв странски јазик и често се обидуваат да прашаат нешто во врска со тоа, за да можат да воспостават некаква врска. Значи не се работи само за негативен трансфер, туку напротив студентите се обидуваат позитивно да ги искористат своите предзнаења и да ги поврзат со новите знаења. Често се слуша краток коментар, како откритие или заклучок: „Како во англискиот!“ Тоа се случува на пример кога при преводот на реченици од македонски на германски укажувам дека во германската реченица субјектот задолжително мора да се појави, што не е случај во македонскиот јазик: *Имам испит* - *Ich habe eine Prüfung* (* *Habe eine Prüfung*.) - *I have an examination* (* *Have an examination*.). Од ова произлегува дека студентите компонентите од англискиот јазик на различни начини активно ги внесуваат во процесот на изучување на германскиот јазик, и тоа не само во негативна смисла, туку многу често и позитивно. Друг позитивен трансфер на кој може да се укаже е сличноста на изговорот на графемата /er/ на крајот на зборот во англискиот и во германскиот јазик (спореди англ.: *letter, better, dreamer* и гер.: *Butter, Sommer, Zimmer*). Значи студентите треба да се поддржуваат и да се упатуваат кон позитивното употребување на постојните знаења од првиот странски јазик.

3. Конкретни предлози на промени во наставата

Скицираната ситуација покажува дека се потребни промени во однос на дидактички-методската ориентација во наставата и учењето на втор странски јазик земајќи ги предвид покрај основните фактори за наставата по странски јазик и горе наведените фактори: првиот странски јазик, возраста и краткото време на настава. Ке наведем неколку препораки и предлози во овој правец.

3.1. Промена на темите

Акцентот треба да биде поголем во однос на изборот на темите. Повеќе треба да се земат предвид интелектуални, како и културно сигнификатни *тешковни* и *материјали, кои го побудуваат интересот* кај студентите. Студентите не треба да се потценат и поради тоа треба да се користат содржински посериозни текстови и документи. При тоа треба посебно да се внимава, праксата на селекција и обработка на материјалите квалитативно да се разликува од онаа за учење на прв странски јазик. „Новото“ треба да се користи како мотивирачки и управувачки принцип во процесот на учење, така да се форсираат интелектуалните интереси и способности на студентите во смисол на нова јазична авантура. Темите во учебниците за германски јазик, како

што реков, не се конципираат за учење на германски јазик како втор јазик, така да темите и многу секојдневни ситуации, кои се обработуваат во учебниците, веќе им се доволно па и отповеќе познати на студентите, т.е. често се обработени во наставата и преку учебниците за првиот странски јазик. Тоа се разбира треба да се избегне, за да се избегне досадата, т.е. „амортизацијата“ на странскиот јазик. Наставата треба да биде интересна од гледна точка на темите за да *се стимулира поповторно интересот за учење на странски јазик*. Тоа би било можно преку интеграција на покомплексни, а со тоа и потешки текстови, што би значело промена на методолошката концепција. И покрај тоа што за цел во наставата по германски јазик како втор странски јазик се поставува глобалната комуникативна способност, методските патиишта кон целта треба да бидат флексибилни. Треба повеќе да се акцентира *развијането на рецептивните способности при читањето*, а со тоа и интеграцијата на одредени техники на читање. Ако студентите пред себе имаат текст кој ги интересира, тоа ги тера нешто да кажат, ги поттикнува да комуницираат. Текстот ги *мотивира на самостојна јазична продукција*. Студентите се на возраст во која веќе не се спремни да ги редуцираат своите потреби за комуникација на дијалози од учебникот, а постари ученици поинтензивно дискутираат отколку помлади. Ако веќе им се познати техниките, кои им овозможуваат да се занимаваат со комплицирани теми (на пример нешто што ги интересира да читаат или да слушаат), тогаш поверојатна е и спремноста да се осмелат да се занимаваат со теми кои, претходно не се дискутирани и обработени во наставата. А тоа е во суштина целта на наставата - развојот на самостојното учење (две години не се доволно добро да се научи јазикот, значи важен е развојот на способности за самостојно учење).

Треба да се воведат *техника на појодување*, која е корисна за секоја комуникација на странски јазик. Тоа се однесува на пример на изградувањето и стекнувањето на техники на читање при кои се настојува, покрај другото, во разбирањето на текстот да се вметне и општо знаење, содржинско предзнаење, помош од интернационализми и странски зборови. Тука од голема помош е претходното познавање на еден странски јазик. Такви техники на појодување треба да се вежбаат во наставата. Тие се корисни и за усната комуникација. Тоа пред сè ја зголемува готовноста за занимавање со релативно тешки текстови и го спречува откажувањето по првиот непознат збор.

3.2. Употреба на речници

При ваквата работа се разбира се користат и речници, но на почетокот студентите треба без речник да се обидат да го разберат

текстот. А потоа да го користат речникот за клучни зборови, важни за разбирањето на текстот. Сепак се разбира употребата на речници при изучувањето на втор странски јазик е нееднакво почеста отколку при изучувањето на првиот странски јазик и поради тоа неговата употреба треба *системајски да се вежба* (наоѓање на зборови со повеќе значења, пренесување на непознати зборови во форма како што стои во речник, начин на наоѓање одредени фрази). Ако студентите самостојно прават речник, картотека или листи на зборовен фонд, во нив не мора само да се преведува на мајчин јазик, туку и со *сѝрански варијанти* на најголемо семантичко поклопување. Тука би можеле да вметнат и упатства или преводи на англиски јазик и така да се развие еден ефект на посредство. Покрај вообичаените еднојазични и двојазични речници, треба да стојат на располагање и да се употребуваат и *германско-англиски речници*.

3.3. Тематизирање на *ѝрансферои*

На поголем степен на развој на когнитивни способности студентите претпочитаат свесно учење. Треба да се води сметка за потребата од когнитивно разбирање и когнитивно учење, како и систематизација и аналитичка обработка на материјалот за учење. Одредени методски чекори т.е. одлуки во наставата треба да допуштаат и самостојни одлуки на студентите и тие треба да бидат транспарентни и сватливи во однос на нивната функционалност за целокупниот процес на учење. Во тој смисол во наставата по германски како втор странски јазик можат да се вметнат *како ексѝлицијни ѝеми и искусѝвајѝа* од учењето на првиот странски јазик, во случајов на англискиот. Тоа може да се вметне на пример во фазите кога се развива свеста за самостојно учење на странски јазик кај студентите и со тоа да се охрабрат во користењето на трансферот, во ослонувањето врз предзнаења од англискиот јазик (во многу случаи студентите често се опоменуваат поради интерференциите и сметаат дека е погрешно да воспоставуваат врски меѓу англискиот и германскиот јазик).

3.4. Обработѝка на *ѝрамајѝкајѝа*

Вежбите и наставата треба да бидат така конципирани да ја зголемат сигурноста на студентите и *да ѝо намалајѝ сѝравои од ѝреѝки*, стравот од усни искази, затоа што кај повозрасните и готовноста за усно изразување е помала (Weinert, Psychologie, 100-103). За да се научат различните форми на членот и на заменките т.е. додека тие течно и коректно се употребуваат најчесто се потребни години. Затоа професорите не треба стриктно да настојуваат студентите правилно да

ги употребуваат флексните затоа што рескираат никогаш да не слушнат течна усна јазична продукција.

Сепак не можат да се оспорат потешкотиите при учењето на германскиот јазик. Но не треба постојано да се истакнува неговата комплексност, која како таква не е пригодна за мотивација. Студентите имаат повеќе проблеми со германскиот отколку со англискиот јазик - барем на почетокот. Деклинацискиот систем, конјугациите и градбата на реченицата го отежнуваат процесот на учење и ги обесхрабруваат студентите. Потребата од повторување за да се зацврстат некои граматички структури ја прави наставата досадна. А студентите бараат учење на граматика самите уште на првиот час на наставата, поради општо познатата предрасуда дека германската граматика е во неспоредлив степен потешка од граматиката на македонскиот и англискиот јазик. Но ако не се обрне на тоа внимание, ако експлицитно, на класичен начин не се предава граматиката, тогаш се губи престашиувачкиот ефект. Наместо тоа, подобро е да им се укаже на студентите дека за процесот на разбирање *поважна е лексикаџа* отколку структурата.

Поприватливо е индуктивно, откривачко учење на правилата, кое се *ориентира на попребиџе*, а не на автоматизирано учење на правилата. На тој начин уште подобро можат да се искористат предзнаењата од граматиката на англискиот јазик. Структурите кои не се разликуваат од оние на македонскиот или на англискиот јазик не треба да се обработуваат. Со кои граматички проблеми, како непознати, се судруваат студентите се гледа во самиот процес на откривање. Поради две или три разговорни форми или форми во кореспонденцијата, кои често се употребуваат, не треба да се им се посвети цела глава од граматиката (конјунктив).

За да може да се користат предзнаења или *исти граматички структури* од англискиот во германскиот јазик потребна е *хармонизација на граматичкаџа терминологија*. Во суштина таа е потребна на ниво на сите јазици. Тоа е тешко да се направи на пошироки простори, но би можело да се започне на ниво на нашиот колектив, каде се изучуваат четири јазици. Студентите едноставно ги очекуваат истите шеми, а усогласената терминологија би овозможила создавање на паралели и намалување на стравот од граматиката затоа што тие би се среќавале со веќе познати граматички феномени и термини. Се разбира идеален случај би било усогласувањето и со терминологијата во мајчиниот јазик.

3.5. Развој на способности за повеќејазичност

На крајот, студентите треба да се обучат во однос на развој на јазична компетенција, стратегии и техники на учење, кои индивидуално

оспособуваат за целовечно учење на странски јазици. При тоа акцентот треба да се стави на *процесот на самостојно учење*. Областа на самостојното повторно учење т.е. активирање на познавањата и способностите од долго неупотребуван странски јазик треба систематски да се вклопи во наставата. Треба да се овозможи образование кон повеќејазичност, која станува сè попотребна во глобализирана Европа, обележана со индивидуална и деловна мобилност и комуникација. Обучувањето кон индивидуална повеќејазичност може да започне дури со изучувањето на вториот странски јазик. Свесноста за можноста за sluжење со повеќе јазици - иако се разбира на различен степен на компетенција - која се развива со зголемено лично искуство, започнува во фазата на изучување на вториот странски јазик.

Сепак голема важност во наставата на вториот странски јазик има интензивната мотивација, затоа што покрај моменталниот развој во светот, не е тајна дека многу од студентите не се заинтересирани за вториот странски јазик. Тие сметаат дека еден единствен странски јазик покасно е доволен за успех во работата.

4. Потреба од поинакви учебници

За да се олесни примената на горе наведените принципи со тек на време треба да се делува врз изработка и развој на следната генерација на учебници и материјали за настава, за соодветно да се земат во предвид особеностите за учење на германски или друг јазик како втор странски јазик во однос на методите, јазичното претставување, текстовите и темите. А за тоа е потребно понатамошно систематско испитување на спецификите на учењето на германскиот јазик како втор странски јазик, но исто така и на другите странски јазици, кои се изучуваат како втори.

Zusammenfassung

кратко резиме

Das Lehren und Lernen einer zweiten Fremdsprache wird außer durch die allgemeinen Spezifika des Fremdsprachenunterrichts auch noch durch andere charakteristische Faktoren beeinflusst. Auf den Lernprozess beim Erlernen einer zweiten Fremdsprache wirkt auch die davor gelernte erste Fremdsprache. Dabei geht es um die vorhandenen Erfahrungen, Wissensstrukturen, Lernstrategien und -techniken und Arten der Kommunikation, die beim Lernen und bei der Nutzung der ersten Fremdsprache erworben wurden. Die Didaktik und Methodik des Unterrichts der zweiten Fremdsprache muss das berücksichtigen, wie auch die Faktoren die mit dem Alter der Lernenden und mit der Zeit zum Erlernen der zweiten Fremdsprache verbunden sind.

Учењето и учењето на втора странска јазик се влијаат од општите специфици на странска јазикова настава, но и од други карактеристични фактори. На учењето на втора странска јазик влијаат и досега стекнатите искуства, знаењето, учењите стратегии и техники и видови на комуникација, кои се стекнати при учењето на прва странска јазик. При учењето на втора странска јазик се влијаат и факторите кои се влијаат со возраста на учењето и со времето за учење на втора странска јазик. Наставата и методиката на учењето на втора странска јазик мора да ги земе предвид овие фактори, како и факторите кои се влијаат со возраста на учењето и со времето за учење на втора странска јазик. Наставата и методиката на учењето на втора странска јазик мора да ги земе предвид овие фактори, како и факторите кои се влијаат со возраста на учењето и со времето за учење на втора странска јазик.

Учењето на втора странска јазик се влијаат од општите специфици на странска јазикова настава, но и од други карактеристични фактори. На учењето на втора странска јазик влијаат и досега стекнатите искуства, знаењето, учењите стратегии и техники и видови на комуникација, кои се стекнати при учењето на прва странска јазик. При учењето на втора странска јазик се влијаат и факторите кои се влијаат со возраста на учењето и со времето за учење на втора странска јазик. Наставата и методиката на учењето на втора странска јазик мора да ги земе предвид овие фактори, како и факторите кои се влијаат со возраста на учењето и со времето за учење на втора странска јазик.

Литература

1. Bausch, R-K/Heid, M.(Hrsg), *Das Lehren und Lernen von Deutsch als zweiter oder weiterer Fremdsprache: Spezifika, Probleme, Perspektiven*, Manuskripte zur Sprachlehrforschung: Bd.32. Bochum: Brockmeyer, 1990.
2. Bausch, K.-R./Krumm, H.-J., *Sprachlehrforschung* in: Bausch, K.-R./Christ, H./Hüllen, W/Krumm, H.-J. (Hrg.), *Handbuch Fremdsprachenunterricht*, Tübingen: Francke, 1995, 7-12.
3. Schwanz, M., *Einführung in die kognitive Linguistik*. Tübingen: Francke, 1996.
4. Weinert, F.-E., *Psychologie des Unterrichts und der Schule*, Göttingen: Hogrefe, 1997.
5. Wendt, M., *Konstruktivistische Fremdsprachendidaktik: Lerner - und handlungsorientierter Fremdsprachenunterricht aus neuer Sicht*, Tübingen: Narr, 1996.

4. Потребы на конкретни учебници

Во овој текст ќе се анализираат потребите на четире наставнички професори со темата за првото време да се работи преку видеокартици и работи на сличности генерирање на работници и материјали за настана, да се докажало да се работи на овие работници генерирање на учење на германски или друг јазик. Како што е видно од табелата, наставничките професори представуваат генерирање на темата да се темата на потребите наставничките професори генерирање на специфичности на учење на германски јазик како што е видно од табелата, наставничките професори генерирање на специфичности на учење на германски јазик, или на специфичности на учење на германски јазик.